

پیش‌بینی عملکرد خانواده بر اساس استحکام من و وضعیت هویت زوجین

The Prediction of Family Function According to Ego Strengths and Identity Status of Couples

Sepideh Estiri
MA in Family Therapy
University of Knowledge
and Culture

Masoud Janbozorgi, PhD
Faculty Research Institute
and University

مسعود جان‌بزرگی
استاد روان‌شناسی بالینی
هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

سپیده استیری*
کارشناس ارشد خانواده‌درمانی
دانشگاه علم و فرهنگ

Javad Khodadadi Sangdeh, PhD
Kharazmi University

جواد خدادادی سنگده
استادیار گروه مشاوره خانواده
دانشگاه خوارزمی

چکیده

هدف این پژوهش پیش‌بینی عملکرد خانواده بر اساس استحکام من و وضعیت هویت زوجین بود. طرح پژوهش از نوع همبستگی بود و ۲۲۹ نفر از زنان متأهل در شهر تهران از طریق نمونه‌برداری در دسترس انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان در پژوهش ابزار سنجش عملکرد خانواده (اپشتاین، بالدوین و بیشاپ، ۱۹۸۳)، پرسشنامه روانی-اجتماعی استحکام من (مارکستروم، سابینو، ترنر و برمن، ۱۹۹۷) و مقیاس عینی پایگاه هویت من (بنیون و آدامز، ۱۹۸۶) را تکمیل کردند. داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون چندگانه تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد مؤلفه‌های شایستگی، خواستن، امید و وفاداری از ابعاد استحکام من، و سبک‌های هویت موفق و زودرس می‌توانند عملکرد خانواده را پیش‌بینی کنند. نتایج مبین اهمیت نهاد خانواده اولیه بر چگونگی رشد و پرورش شخصیت و نحوه هویت‌یابی اعضای آن بود. این امر می‌تواند در دستیابی افراد به عملکرد مناسب خانواده ثانویه مهم تلقی گردد.

واژه‌های کلیدی: الگوی مک‌مستر، زوجین، عملکرد خانواده، استحکام من، هویت

Abstract

This study aimed to predict family function according to ego strengths and identity status of couples. The research method was correlational and, 229 married females in Tehran were selected by convenience sampling method. Participants completed the McMaster Family Assessment Device (Epstein, Baldwin & Bishop, 1983), Psychological Inventory of Ego Strength (Markstrom, Sabino, Turne & Berman, 1997), and Extended Objective Measure of Ego Identity Status-2 (Bennion & Adams, 1986). Data were analyzed by multiple regression. The findings showed that components of ego strengths such as competence, will, hope, and fidelity and identification styles such as advanced and early can predict the family function. The findings indicated the effectiveness of the first family institution on how growth and enhancement of the personality and the identification way of members can be considered important for achieving the proper function of the second family.

Keywords: McMaster model, couples, family function, ego strength, identity

received: 25 February 2020

accepted: 09 June 2020

Contact information: alikhodie@gmail.com

دریافت: ۹۸/۱۲/۰۶

پذیرش: ۹۹/۰۳/۲۰

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی بالینی خانواده دانشگاه علم و فرهنگ است.

مقدمه

خانواده واحد اساسی جامعه و مکانی مهم برای تحول جسمانی و روانی افراد است. نظام خانواده همزمان بر رشد هر یک از اعضا تأثیر می‌گذارد (اولسوسکی- کابیلیوس، ۲۰۱۸) و نقش مهمی در روند عملکرد هنجار و سلامت جامعه دارد (دای و وانگ، ۲۰۱۵). خانواده نظام اجتماعی- فرهنگی باز و در حال تغییر است که با پشت سر گذاشتن مراحل که مستلزم بازسازی است، تکامل می‌یابد و از طریق تغییر و انطباق یافتن با شرایط، تداوم خود را حفظ و تحول روانی- اجتماعی هر یک از اعضای خود را تسریع می‌کند (شناگویی، جان‌بزرگی و مهدویان، ۲۰۱۱)؛ بنابراین عملکرد خانواده نشانگر ویژگی‌های اجتماعی و ساختاری محیط خانوادگی است (لواندووسکی، پالمو، استینسون، هاندلی و چامبرس، ۲۰۱۰) که شامل توانایی در هماهنگی با تغییرات، حل تضادها و تعارض‌ها، همبستگی بین اعضا و موفقیت در اعمال الگوهای انضباطی، رعایت حدود بین افراد، اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده است (اصغری شریبانی و بشرپور، ۲۰۱۸). از سوی دیگر، عملکرد نامطلوب این نظام شامل خانواده‌های نامنسجم، انعطاف‌ناپذیر و ناسازگار است (کوبین، ۲۰۱۵). والدین در این خانواده‌ها بیش‌تر تنبیه‌کننده و کم‌تر حمایتگر هستند (لی، گارلند و هووارد، ۲۰۱۴)، تعارض‌های آن‌ها بر تحول بهنجار فرزندان نشان مؤثر است (رفیق و رفیق، ۲۰۱۶) و می‌تواند به پیامدهای منفی، مانند تنش‌های بین‌فردی و طلاق، منجر شود (گیریناوی و کلارک، ۲۰۱۸).

در راستای توصیف عملکرد خانواده، از الگوهایی که ابعاد عملکرد خانواده را در چارچوب نظریه سیستمی مطرح می‌کند، الگوی مک‌مستر^۱ است. در این الگو شش بعد بررسی شده که عبارتند از: حل مشکل (حفظ عملکرد خانواده و حل مشکلات آن)، ارتباطات (تبادل اطلاعات بین اعضا به‌طور مستقیم)، نقش‌ها (الگوهای رفتاری ثابت و تکمیل‌کننده عملکرد)، پاسخ‌دهی عاطفی (میزان واکنش عاطفی اعضا به محرک‌ها)، آمیزش عاطفی (میزان نگرانی و توجه اعضا به فعالیت‌های یکدیگر) و مهار رفتار (حالت‌های مختلف مهار رفتار در موقعیت‌های گوناگون). در این الگو عملکرد کلی

خانواده به‌صورت یک بعد مستقل مورد سنجش قرار می‌گیرد (دای و وانگ، ۲۰۱۵)؛ بنابراین سازگاری مثبت با نظام عاطفی خانواده، احتمالاً در محیط‌های عاطفی که گرم، حمایتی، منسجم، قابل پیش‌بینی و پاسخگو به نیازهای اعضا باشند، وجود دارد (زارعی، جان‌بزرگی و احمدی، ۲۰۱۷). این حمایت و پاسخگویی در حالت ایده‌آل در زیرنظام زناشویی و در هر یک از زیرنظام‌های والد- فرزند و زیرنظام فرزندان، با مهارت‌های بین‌فردی تسهیل می‌شود (هنری، شفیلد موریس و هریست، ۲۰۱۵).

افزون بر آن، مشکلات بین‌فردی، نارسای‌های عاطفی و ناتوانی در مهار برانگیختگی، به این نکته اشاره دارد که بخش عمده‌ای از این مشکلات، ارتباط تنگاتنگی با ویژگی‌های شخصیتی و کش‌های من^۲ دارد (صفا، ۲۰۱۷)؛ از این‌رو، استحکام من^۳ در زوجین، مهم‌ترین و مؤثرترین ویژگی در عملکرد خانواده است. من^۴ از ساختارهای مهم نظام درون‌فردی در نظریه فروید^۵ است. بر اساس این مدل، من، بخش واقع‌بینانه ذهن است که بین خواسته‌های بُن^۶ و فرامن^۷ میانجی‌گری می‌کند (لانگ و یانگ، ۲۰۱۳). به باور اریکسون^۸ (۱۹۶۸ نقل از فلسفی و نعمت‌طاوسی، ۲۰۱۹)، استحکام من نتیجه نیرویی است که از حل تعارض‌های هر مرحله تحول به‌وجود می‌آید. این نیروها عبارتند از: نیروی بنیادی امید از حل تعارض اعتماد در برابر بی‌اعتمادی؛ اراده یا خودرأیی از حل تعارض استقلال در برابر شرم و تردید؛ هدفمندی از حل تعارض ابتکار در برابر احساس گناهکاری؛ شایستگی از حل تعارض تحقق عمل در برابر احساس کهنتری؛ وفاداری از حل تعارض احراز هویت در برابر پراکندگی نقش؛ عشق از حل تعارض مردم‌آمیزی در برابر انزواطلبی، پدیدآوردن‌دگی در برابر راکدماندگی، و توحید‌یافتگی و تمامت شخصی در برابر راکدماندگی، به‌وجود می‌آید (سادوک و سادوک، ۲۰۱۵). در همین راستا، مارکستروم و مارشال (۲۰۰۷) استحکام من را پیش‌بینی‌کننده توانمندی فرد در حل تعارض‌های روانی- اجتماعی و بهزیستی زندگی می‌دانند. بشارت، شفیعی و رحیمی‌نژاد (۲۰۱۷) و جی‌فلنر و آرمسترانگ (۲۰۱۲) نیز در پژوهش‌های خود نشان دادند که عملکرد خانواده بر استحکام من و احراز هویت فرزندان مؤثر است. همچنین پژوهش‌ها نشان می‌دهد بین سبک‌های هویت،

1. McMaster model
2. ego functions
3. ego strength

4. ego
5. Freud, S.
6. id

7. superego
8. Erikson, E.

آماتو و پرویتی (۲۰۰۳) تعارض‌های ارزشی و شخصیتی را که نشانه عدم احراز هویت افراد است، از دلایل طلاق برشمردند. نتایج پژوهش بشارت و دیگران (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که کنش‌وری ادراک‌شده خانواده با استحکام من و سبک‌های اطلاعاتی و هنجاری هویت رابطه مثبت معنادار و کنش‌وری ادراک‌شده خانواده و استحکام من با سبک هویت اجتنابی- سردرگم همبستگی منفی معنادار دارد. همچنین بر اساس در پژوهش مجدآبادی‌فراهانی، فرزاد، شهرآرای و مرادی (۲۰۱۱)، کنش‌وری خانواده و رفتار مشکل‌آفرین برحسب نشانگرهای ارتباط والد-نوجوان، دل‌مشغولی والدین و والدگری مثبت با نشانگرهای رفتار پرخاشگرانه، رفتار نقض قانون و مشکلات توجه، پیش‌بینی می‌شوند، به‌طوری‌که بین کنش‌وری خانواده و رفتار مشکل‌آفرین، متغیر سبک احراز هویت قرار می‌گیرد و سردرگمی هویت به‌طور نسبی در رابطه بین کنش‌وری خانوادگی و رفتار مشکل‌آفرین نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند.

بنابر آنچه گفته شد، عملکرد مطلوب یا نامطلوب خانواده به‌شکل ناگهانی اتفاق نمی‌افتد، بلکه ممکن است در انعکاس ریشه‌های تحولی روان‌بنه‌های ناشی از عملکرد والدین آن‌ها قابل پیگیری باشد؛ بنابراین به نظر می‌رسد عملکرد مطلوب خانواده را تنها با بررسی تعامل‌های بین فردی زوجین نمی‌توان پیش‌بینی کرد و این امر مستلزم بررسی آمادگی‌های قبلی آن‌ها نیز است. سؤال مهم این است که برای داشتن خانواده‌ای منسجم و با عملکرد مطلوب زوجین نیازمند چه آمادگی‌ها و عوامل فردی قبلی هستند؟ آیا هویت و تمایز یافتگی می‌توانند عملکرد مطلوب خانواده را پیش‌بینی کنند؟ از این‌رو اگر آمادگی‌های قبلی زوجین در مؤلفه‌های استحکام من، درنهایت به احراز هویت منجر شود و احراز هویت پایه عملکرد مثبت و پایدار در زندگی باشد، سؤال این پژوهش این خواهد بود که استحکام من و احراز هویت زوجین تا چه حد عملکرد خانواده را پیش‌بینی می‌کنند؟

روش

طرح این پژوهش از نوع همبستگی و جامعه آماری آن شامل

نقش‌های جنسیتی و رضایتمندی زناشویی رابطه معنادار وجود دارد (معرف، خلیلی، حجازی و غلامعلی لواسانی، ۲۰۱۴) و رابطه مثبت معنادار بین سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا و رابطه منفی معنادار بین استحکام من با اختلال سوء‌مصرف مواد برقرار است (همایونی میمندی و پورآقایی، ۲۰۱۶).

افزون بر عوامل مربوط به استحکام من، تمایز یافتگی نیز که «خود» حاصل احراز هویت از آن است، عامل مهمی در انسجام خانواده است. طبق یافته‌های دائمی و جان بزرگی (۲۰۱۶) هرچه متأهلین از سطح تمایز یافتگی بیشتری برخوردار بوده و مقبولیت و وظیفه‌شناسی بیشتری داشته باشند، در سطوح بالاتری از تحول روانی جای می‌گیرند. مؤلفه‌های خشم و خصومت با نقش واسطه‌ای استحکام من و مؤلفه‌های روابط موضوعی، توانایی پیش‌بینی افسردگی را دارا هستند؛ به عبارت دیگر، استحکام من می‌تواند چگونگی روابط موضوعی حاصل از خانواده را پیش‌بینی کند. این امر نشان می‌دهد که عملکرد خانواده به‌تنهایی موجب برخی اختلال‌های روانی در افراد نمی‌شود، بلکه به‌صورت غیرمستقیم با تضعیف استحکام من در افراد به ایجاد اختلال‌های روانی می‌انجامد. به اعتقاد فیشر (۲۰۱۸) صمیمیت شکل‌گرفته در زوجین که مربوط به دوره بزرگسالی است، وابسته به مرحله قبلی آن، یعنی احراز هویت است؛ بنابراین مرحله احراز هویت زوجین که اثرگذارترین مرحله بر دوره بزرگسالی است، به‌عنوان یکی دیگر از متغیرهای مؤثر بر عملکرد خانواده مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این زمینه، از مهم‌ترین نظریه‌های مربوط به احراز هویت، نظریه وضعیت هویتی مارسیا^۱ (۱۹۶۶) است. مارسیا چهار وضعیت هویتی را بر اساس دو ملاک استقلال عمل یا ابتکار و احساس اعتماد تعریف می‌کند که عبارتند از: هویت موفق^۲ (تعهد فرد به ارزش‌ها، عقاید و اهداف خود، پس از یک دوره کاوش)، هویت دیررس^۳ (عدم تعهد با وجود اکتشاف)، هویت زودرس^۴ (تعهد بدون کاوش) و آشفتگی هویت^۵ (بی‌تفاوتی، عدم کاوش و عدم تعهد) (ویتاکر و توکین، ۲۰۱۶). در همین راستا نتایج پژوهش کلاستر و بلیر (۲۰۱۷) نشان می‌دهد نقش والدین در احراز هویت نوجوانان دختر و انتخاب همسر آینده آن‌ها رابطه دارد. از طرفی

1. self

2. Marcia identity status theory

3. identity achievement

4. identity moratorium

5. identity foreclosure

6. identity diffusion

ضریب اعتبار ابزار سنجش عملکرد خانواده با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به‌دست آمد.

سیاهه روانی- اجتماعی استحکام من^۲ (مارکستروم، ساینو، ترنر و برمن، ۱۹۹۷). این سیاهه هشت زیرمقیاس (امید^۳، خواسته^۴، هدف^۵، شایستگی^۶، وفاداری^۷، عشق^۸، مراقبت^۹ و خرد^{۱۰}) و ۶۴ ماده دارد و ماده‌های آن روی یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) نمره‌گذاری می‌شود. نمرات بالا در این سیاهه به معنی سطح بالای استحکام من است.

سازندگان سیاهه روانی صوری^{۱۱}، روایی محتوا^{۱۲} و روایی سازه^{۱۳} را تأیید و اعتبار آن را با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۶ گزارش کرده‌اند (مارکستروم و دیگران، ۱۹۹۷). الطافی (۲۰۰۹) نیز ضریب آلفای کرونباخ سیاهه را در نمونه‌های ایرانی برابر ۰/۹۱ و اعتبار دونیمه‌سازی آن را ۰/۷۷ گزارش کرد. در این پژوهش ضریب اعتبار با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۲ به‌دست آمد.

مقیاس عینی پایگاه هویت من^{۱۴} (بنیون و آدامز، ۱۹۸۶). این مقیاس با اصلاح نسخه اول آن و با توجه به نظریه اریکسون (۱۹۵۶، ۱۹۶۳) و مارسیا (۱۹۶۶) طراحی شده است، دارای ۶۴ ماده و ۴ زیرمقیاس سبک هویت موفق^{۱۵}، هویت زودرس^{۱۶}، هویت دیررس^{۱۷} و هویت آشفته^{۱۸} است که هر زیرمقیاس ۱۶ ماده دارد. نحوه نمره‌گذاری با استفاده از مقیاس لیکرت شش‌درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۶) است. هر یک از سبک‌ها که بالاترین نمره را کسب کند به‌عنوان سبک هویتی فرد انتخاب می‌شود (بنیون و آدامز، ۱۹۸۶). سازندگان به‌منظور بررسی روایی ساختار عاملی ابزار، آن را روی ۱۰۶ دانشجو اجرا و سه عامل به‌دست آوردند؛ محتوای این عوامل به‌ترتیب هویت موفق و هویت زودرس به‌عنوان عوامل خالص بود، درحالی‌که عامل سوم دارای سؤال‌های هر دو عامل هویت دیررس و هویت آشفته بود. ضریب اعتبار زیرمقیاس‌ها در

زنان متأهل ساکن تهران بود که در بازه سنی ۲۰ تا ۵۱ سال قرار داشتند و میانگین و انحراف استاندارد آن به‌ترتیب ۲۹/۵۹ و ۴/۶۴ سال بود. شرکت‌کنندگان پژوهش با توجه به ملاک‌های ورود و خروج با روش نمونه‌برداری غیرتصادفی و اعلان عمومی در صفحات مجازی از میان زنان واجد شرایط و داوطلب به شرکت در پژوهش انتخاب شدند. در همین راستا، ۲۵۰ نفر پرسشنامه‌های مورد نظر را تکمیل کردند که از این میان پاسخ‌ها، ۲۱ شرکت‌کننده ملاک‌های خروج را احراز کردند و از نمونه حذف شدند و نمونه به ۲۲۹ نفر تقلیل یافت. ملاک‌های ورود شامل حداقل سن ۲۰ سال و حداقل مدرک تحصیلی دیپلم بود. افزون بر آن، حذف داده‌های پرت در هر یک از متغیرهای پیش‌بین و ملاک با محاسبه نمره استاندارد آن‌ها (Z) و حذف نمرات با بیش از سه انحراف معیار، از ملاک‌های دیگر خروج بود.

ابزار سنجش عملکرد خانواده^۱ (اپشتاین، بالدوین و بیشاپ، ۱۹۸۳). این پرسشنامه ۶۰ ماده‌ای جهت سنجش عملکرد خانواده بر مبنای الگوی مک‌مستر تدوین شده است و توانایی خانواده در سازگاری با وظایف خانوادگی را در هفت بعد می‌سنجد که با توجه به هدف این پژوهش از بعد عملکرد کلی خانواده (۱۳ ماده) استفاده شد. پاسخ‌ها در طیف لیکرت چهاردرجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۴ (کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود.

ابزار سنجش عملکرد خانواده توسط سازندگان روی نمونه ۵۰۳ نفری اجرا شد و دامنه ضریب آلفای ابعاد آن از ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ به‌دست آمد که نشانگر همسانی درونی بالای ابزار است (اپشتاین و دیگران، ۱۹۸۳). بت‌وان، زولفکیلی، بت‌اسحاق و بت‌مات‌سعد (۲۰۱۷) نیز در پژوهش خود اعتبار این ابزار را ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. در ایران، اعتبار و روایی ابزار و زیرمقیاس‌های آن در سطح بسیار مطلوبی گزارش شده است (ثنایی، علاقبند، فلاحتی و هومن، ۲۰۰۸؛ یوسفی، ۲۰۱۲). اعتبار کل ابزار در پژوهش یوسفی (۲۰۱۲) برابر ۰/۸۳ گزارش شده است. در این پژوهش

1. Family Assessment Device (FAD)
2. Psychosocial Inventory of Ego Strength (PIES)
3. hope
4. will
5. purpose
6. competence

7. fidelity
8. love
9. caring
10. wisdom
11. face validity
12. content validity
13. structural validity

14. Extended Objective Measure of Ego Identity Status-2 (EOM-EIS-2)
15. identity-achievement
16. identity-foreclosure
17. identity-moratorium
18. identity-diffusion

جدول ۲

تحلیل آنوا جهت پیش‌بینی عملکرد کلی خانواده از طریق ابعاد استحکام من و احراز هویت

پیش‌بین	ملاک	R ²	F	p
ابعاد استحکام من	عملکرد خانواده	۰/۵۰	۲۷/۵۰	۰/۰۰۱
ابعاد هویت یافتگی	عملکرد خانواده	۰/۲۹	۲۱/۸۵	۰/۰۰۱

بر اساس جدول ۲، مدل رگرسیونی مربوط به پیش‌بینی عملکرد کلی خانواده از طریق ابعاد استحکام من نشان می‌دهد که این مدل معنادار است ($F=27/5, P<0/001$) و ابعاد استحکام من می‌تواند ۵۰ درصد از واریانس عملکرد کلی خانواده را تبیین کند. افزون بر آن، مدل رگرسیونی مبتنی بر پیش‌بینی عملکرد کلی خانواده با استفاده از ابعاد احراز هویت نیز نشان می‌دهد که این مدل معنادار است ($F=21/85, P<0/001$) و ابعاد هویت یافتگی ۲۹ درصد از واریانس عملکرد کلی خانواده را تبیین می‌کند. در این راستا جدول ۳ ضرایب رگرسیونی و معناداری آن‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳

ضریب استاندارد و غیر استاندارد پیش‌بینی عملکرد کلی خانواده با ابعاد استحکام من و احراز هویت

ملاک	پیش‌بین	B	Std. Error	β	t	p
عملکرد کلی امید	امید	۰/۸۹	۰/۳۵	-۰/۲۶	۲/۵۴	۰/۰۱
	خانواده	۱/۲۶	۰/۵۸	-۰/۳۱	۲/۱۷	۰/۰۰۱
هدف‌گزینی	هدف‌گزینی	-۰/۲۹	۰/۶۵	-۰/۱۵	۰/۴۴	۰/۶۹
	شایستگی	۱/۸۹	۰/۴۶	-۰/۷۵	۴/۰۲	۰/۰۰۱
وفاداری	وفاداری	-۱/۱۹	۰/۴۵	-۰/۲۰	۲/۶۳	۰/۰۰۹
	عشق	-۰/۱۹	۰/۴۶	-۰/۰۳	۰/۳۸	۰/۱۳
مراقبت	مراقبت	۰/۳۷	۰/۴۲	۰/۰۶	۰/۸۹	۰/۳۷
	خرد	-۰/۰۶	۰/۴	-۰/۱۱	۱/۵	۰/۱۳
عملکرد کلی دیررس	دیررس	-۰/۱۲	۰/۱۳	-۰/۰۷	۰/۹۲	۰/۳۵
	خانواده	۰/۸۱	۰/۱۳	۰/۳۶	۶/۱۹	۰/۰۰۱
آشفته	آشفته	-۰/۰۰۱	۰/۰۷	-۰/۰۰۱	۰/۰۱	۰/۹۸
	زودرس	-۰/۵۶	۰/۱۳	-۰/۳۲	۴/۰۸	۰/۰۰۱

بر اساس جدول ۳، مؤلفه‌های امید، خواستن، شایستگی و وفاداری می‌توانند عملکرد کلی خانواده را به‌صورت معناداری پیش‌بینی کنند و دیگر مؤلفه‌ها، مانند هدف‌گزینی، عشق، مراقبت و خرد، رابطه معنادار با آن ندارند. در مورد سبک‌های

پژوهش بنیون و آدامز (۱۹۸۶) نیز از ۰/۵۸ تا ۰/۸۰ گزارش شد. افزون بر آن ضریب اعتبار این پرسشنامه در پژوهش سالم، مرزیه و پورقاز (۲۰۱۶) با استفاده از روش آلفای کرونباخ در نمونه‌های ایرانی برای هویت کسب‌شده ۰/۷۶، سردرگم ۰/۶۳، زودهنگام ۰/۶۴، دیررس ۰/۷۱ در پژوهش صابر و شریفی (۲۰۱۳) از ۰/۵۴ تا ۰/۷۶ به‌دست آمد و روایی آن تأیید شد. در این پژوهش ضریب اعتبار با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به‌دست آمد. داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان تحلیل شدند.

یافته‌ها

میانگین و انحراف استاندارد نمرات متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱

میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیر	M	SD
عملکرد کلی خانواده	۲۴/۴۱	۳/۴۶
امیدواری	۲۳/۴۱	۳/۸۸
خواستن	۲۰/۳۶	۳/۴۵
هدف‌مندی	۲۱/۲۱	۳/۴۴
شایستگی	۱۸/۹۳	۳/۵۱
وفاداری	۱۹/۶۲	۳/۵۵
عشق	۱۸/۳۵	۳/۴۸
مراقبت	۲۲/۰۳	۳/۶۵
خرد	۱۷/۳۴	۳/۶۸
هویت دیررس	۵۷/۰۱	۱۲/۲۰
هویت موفق	۳۸/۳۹	۹/۲۸
هویت آشفته	۶۵/۱۷	۱۶/۸۳
هویت زودرس	۶۲/۹۱	۱۱/۷۸

جدول ۱ نشان می‌دهد میانگین هویت موفق در مقایسه با سایر ابعاد هویت از مقدار کمتری برخوردار است. نتایج حاصل از بررسی رابطه ابعاد متغیرهای استحکام من و احراز هویت با عملکرد خانواده و معناداری رگرسیون خطی با روش همزمان در جدول ۲ آمده است.

هویت نیز تنها دو سبک هویت موفق و زودرس می‌توانند عملکرد کلی خانواده را به صورت معناداری پیش‌بینی کنند و سبک‌های دیگر ضریب معناداری ندارند.

بحث

هدف این پژوهش پیش‌بینی عملکرد خانواده بر اساس متغیرهای استحکام من و احراز هویت بود. نتایج نشان داد ابعاد استحکام من سهم بیشتری از واریانس عملکرد خانواده را در مقایسه با ابعاد احراز هویت تبیین می‌کند. همچنین مؤلفه‌هایی مانند امید، خواستن، شایستگی و وفاداری از ابعاد استحکام من در تبیین این عملکرد نقش مهمی دارد و هویت دیررس و آشفته نمی‌تواند عملکرد خانواده را تبیین کند.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان بیان کرد نقصان و خطا در یک مرحله از تحول بر تغییرات بعدی تأثیر می‌گذارد (سادوک و سادوک، ۲۰۱۵)؛ بنابراین اگر خانواده اصلی دچار مشکل باشد، آسیب وارد شده به هویت و استحکام من طی زمان ادامه می‌یابد و اگر این آسیب تداوم یابد، به خانواده جدید نیز سرایت می‌کند. در همین راستا، شواهد نشان می‌دهد افراد در حالت‌های کسب هویت و بحران جست‌وجوی هویت، در سطح بالاتری از رشد من قرار دارند، زیرا من از طریق روابط درون بافت عاطفی-اجتماعی خانواده رشد می‌کند و افرادی که دارای والدین بامحبت و پذیرا هستند، از من بازنمایی مثبت‌تر و مفهوم من بالاتری برخوردار هستند. همچنین هر قدر جو عاطفی خانواده نامساعدتر باشد، شکل‌گیری هویت افراد با مشکلات بیشتری مواجه خواهد شد (نچارپوراستادی و خدیوی، ۲۰۰۸). با توجه به اینکه عملکرد مطلوب خانواده مستلزم انطباق و سازگاری زوجین است، افراد باید من قوی‌تری داشته باشند تا بتوانند به سطح مطلوب عملکرد برسند. طبق یافته‌های پژوهشی، سازگاری زنان در مقایسه با مردان بیشتر است (صدیقی ارفعی و نمکی بیدگلی، ۲۰۱۶) و نمونه این پژوهش تنها از زنان تشکیل شده است؛ بنابراین کنترل عامل جنس در این پژوهش سبب شده است که سهم ابعاد استحکام من در پیش‌بینی عملکرد خانواده در مقایسه با پژوهش‌هایی با مشارکت هر دو جنس، بیشتر باشد و این امر به ضریب تعیین چندگانه بالاتر ابعاد استحکام من در مقایسه با ابعاد احراز هویت منجر شده است.

همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که ابعاد استحکام من می‌تواند عملکرد خانواده را پیش‌بینی کند که در این میان چهار مؤلفه خواستن (اراده)، شایستگی، امید و وفاداری توانستند به صورت معنادار به این نقش مهم دست یابند. در راستای یافته‌های مذکور می‌توان گفت افزون بر نحوه فرزندپروری، سطح کمتر مهاربرانگیختگی و تحول شناختی (عدم پرخاشگری، رفتارهای اجتماعی، خردمندی) نیز با سطح بالای تحول‌یافتگی من ارتباط دارد که نشان از تأثیر خانواده بر استحکام من است (کلاستر و بلیر، ۲۰۱۷). همچنین، مهار مثبت والدین و دانش تصمیم‌گیری آن‌ها با تحول‌یافتگی من رابطه مثبت و مهار والدینی توأم با محدودیت و مهار بیش‌ازحد، با تحول‌یافتگی من رابطه منفی دارد.

افزون بر آن، خانواده صمیمی و بامحبت باعث ایجاد نگرش مثبت افراد به خود می‌شود (فیشر، ۲۰۱۸). در همین راستا، افراد با استحکام من بالاتر (که این من، قدرت من را از زمان‌های قبل و خانواده ابتدایی خود کسب کرده است)، الگوهای تربیتی و رفتار بالنده‌ای را با خود به خانواده می‌آورند و در امر فرزندپروری، سبک‌های استبدادی و طردکننده کمتری را ابراز می‌کنند (آماتو و پرویتی، ۲۰۰۳). این مسئله به قدری مهم است که حتی مفاهیم ناهشیار را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد، زیرا بر اساس قدرت من می‌تواند چگونگی روابط موضوعی حاصل از عملکرد خانواده را پیش‌بینی کند. از مطالب فوق می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که خانواده اولیه در تشکیل کیفیت‌های من نقش مهمی ایفا می‌کند، به طوری که میزان استحکام آن می‌تواند الگوهای رفتاری فرد را در آینده پیش‌بینی کند و همچون افرادی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند، با من تحول‌یافته و متناسب با سن، سبب عملکرد مناسب در خانواده و پویایی این نظام گردد. چهار بعد استحکام من که در این پژوهش پیش‌بینی عملکرد خانواده بوده‌اند، همه پایه‌های اصلی هویت را تشکیل می‌دهند و نقش مهمی در انسجام شخصیت دارند. فرد با دستیابی به مؤلفه امید در روابط نزدیک خود احساس اعتماد می‌کند؛ مؤلفه خواستن (اراده) محبت‌آمیز موجب ایجاد احساس همکاری و ابراز وجود در فرد می‌شود؛ مؤلفه شایستگی با احساس کفایت در مورد توانایی انجام کار، بهتر کردن و حتی بی‌نقص کردن چیزها همراه است؛ و مؤلفه

پیش‌بینی کنند، زیرا از یک سو رابطه مستقیم هویت موفق با عملکرد مطلوب و از سوی دیگر، رابطه معکوس هویت زودرس با عملکرد خانواده نشان داده شده است. از مدل رگرسیونی می‌توان دریافت که مشخص بودن هویت، چه موفق و چه زودرس، می‌تواند موفقیت در زندگی را پیش‌بینی کند. به نظر می‌رسد علت این امر آن است که افراد با هویت موفق به دلیل تمایز یافتگی و انسجام شخصیت می‌توانند روابط خود را با دیگران به‌ویژه همسر تنظیم کنند چراکه آن‌ها توانایی‌های من و دیگری را به‌درستی ادراک می‌کنند. از سوی دیگر، افراد با هویت زودرس به دلیل ناپختگی و بی‌تجربگی باعث آسیب رساندن به انسجام خانواده می‌شوند (بشارت و دیگران، ۲۰۱۷). آشفستگی و سردرگمی هویت سبب می‌شود تعریف مناسبی از خود وجود نداشته باشد و الگوهای رفتاری بین فردی را شامل می‌شود که پیش‌بینی آن‌ها به علت عدم انسجام برای دیگران قابل درک نباشد (فدایی و ناچی، ۲۰۱۹).

در مجموع نتایج به‌دست آمده از این پژوهش مبین نقش مؤثر نظام خانواده بر رشد و پرورش شخصیت و نحوه احراز هویت اعضای آن است و استحکام من در دستیابی افراد به عملکرد مناسب خانواده اهمیت زیادی دارد. به‌طور خلاصه می‌توان گفت شاخص‌های روان‌شناختی استحکام من و احراز هویت در پیش‌بینی عملکرد خانواده نقش مؤثری ایفا می‌کند. پیشتر برای کسب رضایت زناشویی و ارتقای عملکرد خانواده بر مهارت‌های زناشویی یا ارتقای سطح اجتماعی-اقتصادی تأکید می‌شد، اما طبق پژوهش‌های اخیر و این پژوهش، ویژگی‌های فردی، شخصیتی و بنیادی در این خصوص سهم زیادی را به خود اختصاص می‌دهند.

همچنین بررسی ضرائب رگرسیون مراحل تحول من در نظریه اریکسون نشان داد که ضریب مرحله شایستگی بیش از ضرائب مراحل دیگر است و این نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها در حال حاضر استحکام شایستگی را کسب کرده‌اند و در مرحله احراز هویت قرار دارند. از سوی دیگر، استحکام من و احراز هویت با تأکید بر مقابله با تنیدگی، انسجام خود و حرمت خود برای عمل مؤثر در محیط خانواده و استفاده از مهارت‌های فردی و بین فردی به بهترین شکل ممکن سعی دارند از طریق ارائه

وفاداری توانایی حفظ تعهداتی است که آزادانه و با وجود تضادهای گریزناپذیر نظام‌های ارزشی اتخاذ شده‌اند. بنابراین صمیمیت بزرگسالی با وفاداری که توانایی قبول تعهدات در وابستگی‌ها و مشارکت‌های عینی حتی در موارد مستلزم فداکاری و مصالحه و ارج نهادن به آن تعهدات، رابطه دارد (سادوک و سادوک، ۲۰۱۵). از این رو می‌توان گفت انسجام شخصیت فرد به عملکرد خانوادگی او کمک می‌کند و بر همین اساس می‌توان پیش از ازدواج نیز از این عامل به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده اصلی موفقیت خانوادگی کمک گرفت.

در انتها، به‌منظور تبیین پیش‌بینی عملکرد خانواده از طریق ابعاد احراز هویت باید اشاره کرد شرکت‌کنندگان پژوهش با متوسط سن حدود ۳۰ سال، از نظر احراز هویت وضعیت مشخصی دارند چراکه با افزایش سن، هویت شکل‌یافته‌تر می‌شود و استحکام بیشتری پیدا می‌کند (رفیق و رفیق، ۲۰۱۶). از سوی دیگر، به نظر می‌رسد افراد در فرایند احراز هویت پایه محکمی از عاطفه همراه با آزادی زیاد برای ابراز نظر دارند. این ویژگی با سبک فرزندپروری صمیمی و آزادی‌خواه همراه است تا افراد مفهوم استواری از حرمت خود را به‌دست آورند (جی فلنر، ۲۰۱۹). به عبارت دیگر، نقش خانواده در تشکیل هویت اولیه بسیار مهم تلقی می‌شود، زیرا شکل‌گیری هویت با جو عاطفی خانواده (نظام خانواده) رابطه دارد و بین حرمت خود پایین با نوع خانواده رابطه مستقیم وجود دارد. خانواده افزون بر هویت‌بخشی به افراد، سبب درونی شدن ارزش‌ها نیز می‌شود. والدین مقتدر با تسهیل فرایند جامعه‌پذیری و آموزش ارزش‌های مناسب به فرزندان باعث می‌شوند که فرزندان بتوانند بین خواسته‌ها و نیازهای منطقی و غیرمنطقی خود ارتباط مناسبی برقرار کنند، مجموعه پیچیده خود به نحو مناسبی شکل بگیرد و در نتیجه رفتارها به‌شکل صحیح تنظیم شوند. این والدین با گرمی و محبت خود فضای مثبتی برای تحول فرزندان در خانواده ایجاد و آن‌ها را برای به‌دست آوردن اهداف ایده‌آل تشویق می‌کنند و افزون بر رشد ایده‌آل‌ها، خودمهارگری را نیز به آن‌ها آموخته و موجب می‌شوند تا فرزندان رفتار خود را تنظیم کنند و مسئولیت اعمال خود را بپذیرند (فلیس، ۲۰۱۵).

هویت‌های موفق و زودرس نیز می‌توانند عملکرد خانواده را

- ego identity status: An identity instrument for use with late adolescents. *Journal of Adolescent Research, 1*(2), 183-197.
- Besharat, m. Shafi'i, R., & Rahiminejad, A. (2017). The Relationship between perceived family activity and identity styles: The mediating role of ego strength. *Family Studies, 13*(49), 7-24.
- Bt Wan Zulkifli, W.N., Bt Ishak, N. A., & Bt Mat Saad, Z. (2017). The reliability of McMaster Family Assessment Device (FAD) instruments among delinquent teenagers. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS), 22*(7), 40-43.
- Claster, P. N., & Blair, S. L. (2017). Self-efficacy and future adult roles: Gender differences in adolescents' perceptions. *Journal of Sociology, 5*(1), 17-30.
- Coyne, I. (2015). Families and health care professionals' perspectives and expectations of family centered care: Hidden expectations and unclear roles. *Health Expectations, 18*(5), 796-808.
- Daemi, F., & Janbozorgi, M. (2016). Investigating the role of differentiation and personality factors in the rate of spiritual psychological development of married students. *Theological Psychology, 1*(2), 43-54. [In Persian].
- Dai, L., & Wang, L. (2015). Review of family functioning. *Open Journal of Social Sciences, 3*(12), 134-141.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy, 9*(2), 171-180.
- Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association, 4*(1), 56-121.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Fadai, M., & Naji, A. (2019). Investigating the mediating role of ego strength structure in the relationship between parenting dimensions and students' responsibility. *First Congress of Psychology and Behavioral Sciences, University of Tabriz, Tabriz*. [In Persian].
- Fisher, J. (2018). Identity and intimacy in the couple: Three kinds of identification. In S. Rusczyński,
- راهکاری مفید باعث شوند که فرد با ویژگی‌های شخصیتی خاص خود، با سازگاری و بدون تشویش با مشکلات زندگی روبه‌رو شود. این شاخص‌های روان‌شناختی اطمینان می‌دهد که فرد از نظر ذهنی برای ایفای نقش‌های خود آماده است، زیرا سطح مطلوبی از عملکرد را به اجرا می‌گذارد و روش‌هایی در اختیار دارد که مؤثر و مقرون‌به‌صرفه است.
- این پژوهش نیز مانند پژوهش‌های دیگر دارای محدودیت‌هایی است که تعمیم‌پذیری آن را به جامعه با مشکلاتی همراه می‌سازد. از جمله این محدودیت‌ها مشخص بودن وضعیت اقتصادی و اجتماعی افراد شرکت‌کننده و محدود بودن نمونه پژوهش به زنان ساکن شهر تهران بود؛ بنابراین در تعمیم نتایج به مردان و نیز سایر فرهنگ‌ها باید جانب احتیاط را رعایت کرد. با توجه به اندک بودن پژوهش‌های مرتبط با تحول‌یافتگی و استحکام من و جنبه‌های نامکشوف آن در قلمروی خانواده در ایران، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی این زمینه مهم مورد بررسی قرار گیرد. همچنین تکرار این پژوهش در جامعه مردان و زوجین، و در نظر گرفتن متغیرهایی همچون تاب‌آوری، طرحواره‌های شناختی، و نیز سطح اجتماعی و اقتصادی می‌تواند مورد توجه پژوهش‌های آینده قرار گیرد.

منابع

- Adams, G. R. (1998). *The objective measure of ego identity status: A reference manual*. 1-90.
- Altafi, Sh. (2009). *Examining and comparing ego strength and personality traits of drug addicts and non-addicts*. Master Thesis in Clinical Psychology. Shahed University of Tehran. [In Persian].
- Amato, P. R., & Previti, D. (2003). People's reasons for divorcing: Gender, social class, the life course, and adjustment. *Journal of Family Issues, 24*(5), 602-626.
- Asghari Sharabiani, A., & Basharpour, S. (2019). The mediating role of empathy in the relationship between family functioning and bullying in students. *Journal of Family Psychology, 5*(2), 15-26. [In Persian].
- Bennion, L. D., & Adams, G. R. (1986). A revision of the extended version of the objective measure of

- Majdabadi Farahani, Z., Farzad, V., Shahrarai, M., & Moradi, A. (2011). Family activity, personal identity, and problem behaviors in adolescence. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 7(27), 207-217. [In Persian].
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Markstrom, C. A., & Marshall, S. K. (2007). The psychosocial inventory of ego strengths: Examination of theory and psychometric properties. *Journal of Adolescence*, 30(1), 63-79.
- Markstrom, C. A., Sabino, V. M., Turner, B. J., & Berman, R. C. (1997). The psychosocial inventory of ego strengths: Development and validation of a new Eriksonian measure. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(6), 705-732.
- Najarpour Ostadi, S., & khadivi, A. (2008). Investigating the relationship between family emotional climate and identity, self-concept and self-esteem of adolescents and young people aged 17-28 in Islamshahr. *Education and Evaluation*, 3, 81-102. [In Persian].
- Olszewski-Kubilius P. (2018). The role of the family in talent development. In: S. Pfeiffer (Eds.), *Handbook of giftedness in children* (pp. 129-147). Cham: Springer.
- Phalsaphi, N., & Nemattavousi, M. (2019). The role of identity dimensions in self-esteem and psychological well-being in emerging adulthood. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 15(59), 225-236. [In Persian].
- Phelps, B. J. (2015). Behavioral perspectives on personality and self. *The Psychological Record*, 65(3), 557-565.
- Rafiq, N., & Rafiq, N. (2016). Impacts of marital conflicts on child development. *Manager's Journal on Nursing*, 6(4), 30-34.
- Saber, M., & Sharifi, H. (2013). Predicting the dimensions of academic conflict based on identity styles in female first grade female high school students in Tehran. *Research in Curriculum Planning*, 2(11), 72-85. [In Persian].
- Sadok, B., & Sadok, V. (2015). Summary of behavioral and J. Fisher (Eds.), *Intrusiveness and intimacy in the couple* (pp. 74-106). Routledge.
- Gfeller, B. M. (2019). Ego strengths, racial/ethnic identity, and well-being among North American Indian/First Nations adolescents. *American Indian and Alaska Native Mental Health Research*, 23(3), 87-116.
- Gfeller, B. M., & Armstrong, H. D. (2012). Ego development, ego strengths, and ethnic identity among first nation adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 22(2), 225-234.
- Greenaway, E., & Clark, S. (2018). Women's marriage behavior following a premarital birth in Sub-Saharan Africa. *Journal of Marriage and Family*, 80(1), 256-270.
- Henry, C. S., Sheffield Morris, A., & Harrist, A. W. (2015). Family resilience: Moving into the third wave. *Family Relations*, 64(1), 22-43.
- Homayouni Meymandi, S., & Pour Aghaei, A. (2016). Investigating the role of attachment styles, quality of thematic relationships and ego strength in predicting substance use disorder. *Third International Conference on New Research in the Humanities. Tehran*, November 2016. [In Persian].
- Lang, L., & Yang, M. (2013). *Counseling and treatment of marital issues*. Translated by A. M. Nazari, J. Khodadadieh Sangdeh, M. Asadi, K. Namvaran & H. Sahebdeh. Tehran: Avaye No. [In Persian, 2015].
- Lewandowski, A. S., Palermo, T. M., Stinson, J., Handley, S., & Chambers, C. T. (2010). Systematic review of family functioning in families of children and adolescents with chronic pain. *The Journal of Pain*, 11(11), 1027-1038.
- Li, W., Garland, E. L., & Howard, M. O. (2014). Family factors in Internet addiction among Chinese youth: A review of English-and Chinese-language studies. *Computers in Human Behavior*, 31, 393-411.
- Maaref, M., Khalili, Sh., Hejazi, A., & Qolam Ali Lavasani, M. (2014). The relationship between identity styles and gender role of couples with marital satisfaction, *Psychology*, 18(4), 365-380. [In Persian].

- Seddiqui Arfai, F., & Namaki Bidgoli, Z. (2016). Investigating gender differences in students' resilience. *Third International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle, Torbat Heydariyeh, Torbat Heydariyeh University*. [In Persian].
- Whitaker, J. & Tonkin, A. (2016). Play in healthcare for adults. In J. Whitaker & A. Tonkin, *lifespan development* (pp. 32-44). New York: Routledge.
- Yousefi, N. (2012). A study of psychometric indices of McMaster Family Assessment Device (FAD). *Journal of Educational Measurement, 3*(7), 83-112. [In Persian].
- Zarei, M., Janbozorgi, M., & Ahmadi, M. (2017). The relationship between the power structure of the main family and the power structure of the current family and its function. *Psychology and Religion, 3*(9), 121-136. [In Persian].
- sciences psychiatry/clinical psychiatry. Translated by F. Rezaei. Tehran: Arjmand. [In Persian, 2018].
- Safa', S. (2017) *Comparison of ego strength and marriage values in single girls and boys of Shahroud Azad University*. Master Thesis, Shahroud Islamic Azad University. [In Persian].
- Salem, I., Marzieh, A., & Pourqaz, A. (2016). The predictive role of academic motivation in relation to students' identity styles and metacognitive strategies. *Journal of Educational Psychology Studies, 13*(23), 83-112. [In Persian].
- Sanagouyi, B., & Mahdavian, A. (2011). The Relationship between Couples' Communication Patterns and Marital Satisfaction, *Quarterly Journal of Islam and Psychology, 9*(1), 57-77.
- Sanai, B., Alagheband S., Falahati, Sh., & Hooman, A. (2008) Scales for measuring family and marriage. Tehran: Besat. [In Persian].